

Oponentský posudek habilitační práce

Eva Palkovičová: Hispanoamerická literatúra na Slovensku optikou dejín prekladu a recepcie inojazyčných literatúr, Bratislava, Univerzita Komenského v Bratislavě, 2016

Už samotný titul předkládané monografie nastiňuje témata, jimiž se autorka ve své habilitační práci zabývá, a mohu říci, že se jí tyto vytčené úkoly podařilo bohatě naplnit. Práce je velmi přehledně strukturována (Úvod, I. Hispanoamerická literatúra v slovenskom kultúrnom prostredí, II. Dielo Gabriela Garcíu Márqueza v slovenských prekladoch, III. *Sto rokov samoty* s slovenskom preklade, Záver).

Struktura práce plně odpovídá vytčenému cíli zkoumání a mohu s potěšením konstatovat, že jej v mnoha směrech přesahuje. Práce je charakterizována na jedné straně širokou autorčinou erudicí v oblasti dějin a teorie prekladu: za významné pozitivum chápu metodologickou koherenci práce s důrazem na teoretická a metodologická východiska domácích (slovenských) teoretiků, důslednou a velmi precizní práci s primárními a sekundárními prameny na straně jedné, na straně druhé pak návaznost i na významné hispánské (evropské i latinskoamerické) badatele v oblasti prekladu, jejichž práce nejsou u naší odborné veřejnosti příliš rozšířené a touto cestou se dostávají do širšího povědomí (nejen) slovenské veřejnosti.

Samotná práce je velmi hutná a koncizní, proto se ve svém posudku soustředím na ty aspekty, které považuji za relevantní nejen pro prezentaci knihy *Hispanoamerická literatúra na Slovensku optikou dejín prekladu a recepcie inojazyčných literatúr* jako podkladu pro habilitační řízení, ale zejména na ty linie autorčina zkoumání, které podle mého názoru přesahují rámec běžných úvah o dějinách prekladu v soudobé translatoologii.

Za jeden z nesporně nejpodnětějších aspektů považuji autorčin důraz na dobové společenské aspekty vzniku prekladových děl. Jde mi zde nejen o důraz na faktory ovlivňující výsledek prekladatelovy práce, včetně činitelů pragmatických (zásahy vydavatele, ideologické a ekonomické tlaky apod.). O důsledném zkoumání historickým podmínkách vzniku prekladů svědčí i skutečnost, že autorka nehodnotí jednotlivé texty soudobou optikou, kdy má prekladatel k dispozici prakticky neomezené informační zdroje, ale bere v úvahu absenci encyklopedických i slovníkových prací, na niž museli prekladatelé v daném období reagovat. Za ojedinělé pak považuji uvedení prekladatelské činnosti významných osobností do kontextu konstituování slovenské hispanistiky jako vědní disciplíny.

Podstatným rysem předkládané habilitační práce je snaha po komplexním pohledu na zkoumanou problematiku – autorka se proto neomezuje na roli, kterou v recepci hispanoamerických literatur sehrály preklady děl významných spisovatelů, ale klade důraz na recepční historii latinskoamerické literatury jako celku, a to včetně prekladů významných esejistických a literárněvědných děl (např. A. Carpentier, *Slovenské pohľady*, 1964), které významnou měrou přispívaly k pochopení kontextu vzniku příslušných literárních děl.

Významný rovněž pro hispánské publikum je další aspekt zkoumané problematiky, a to specifika působení prekladů v biculturním společenství; mám zde na mysli vzájemné působení a komplementaritu českých a slovenských prekladů z latinskoamerické literatury a vzájemného působení českých a slovenských prekladů., které ne vždy lze považovat za pozitivní – preklad do druhého jazyka totiž často na trhu zastupoval preklad do češtiny / slovenštiny a brzdil tak vývojové tendence v příslušné cílové kultuře / jazyku. Tento oddíl práce považuji za inspirující i

pro další biculturní a dvojjazyčné oblasti zejména ve Španělsku – připomínám, že obdobné situace jsme svědky např. u překladů Haškova Dobrého vojáka Švejka, jehož katalánský překlad předcházela překlad do kastilštiny, a to z pera stejné překladatelky. Vzájemná inspirace obou textů je v tomto případě více než zřejmá (srov. Vavroušová, P. „Švejk y sus aventuras en la prensa española“. In: Reichwalderová, E. (ed.). *Lengua, cultura y literatura en el contexto espacial y temporal*. 2015, s. 196-210). Zde, jako obdobně jako v dalších oddílech práce, otevírá Eva Palkovičová témata, která stojí do značné míry stranou hlavního proudu translatologických bádání, nicméně jsou pro ně inspirativní.

Za velmi podnětnou považuji také analýza doslovů a (publicistických) recenzí, které jsou projevem dobových recepčních norem překladu. Autorka upozorňuje na tzv. „obraný charakter doslovů“ a na dvojakost charakteristiky překládaných děl – jednak pro politickou reprezentaci, kdy byl kladen důraz na realismus, humanistické poselství a realističnost autora, a pro širokou veřejnost (obálky, recenze), kdy byla zdůrazňována magičnost a fantastičnost (str. 90). Autorčina zjištění v této oblasti jsou podpořena i českou zkušeností, srov. např. S. Rubáš, Slovo za slovem. S překladateli o překládání. Praha, Academia 2012. Na druhé straně v novějším období mají doslovy za cíl přiblížit autora novým generacím čtenářů (nakladatelství Ikar – str. 96 n.). Ani zde se nezapře autorčin informovaný a kritický pohled na danou problematiku.

Stranou pozornosti nestojí ani osobnosti překladatelů zejména Garcíy Márqueze jako autora, jehož postavení ve slovenské kultuře považuje autorka za srovnatelné s pozicí nejvýznamnějších domácích autorů, v různých etapách překládání latinskoamerických literatur, ani inspirativní hodnota překládaných děl pro slovenskou původní tvorbu. Jde opět o zjištění, která přesahují obvyklou analýzu recepce překladových textů a také v mezinárodním měřítku lze tento přístup považovat za ojedinělý.

Samostatným oddílem práce je poslední kapitola zaměřená na slovenské překlady díla *Cien años de soledad*, s důrazem na individuální i kolektivní charakteristiky překladu uvedené díla v různých obdobích. Na základě zevrubné znalosti textu i translatologické metodologie autorka pro konkrétní analýzu zvolila následující aspekty, jejichž reprezentativnost pro zkoumané dílo důsledně opodstatnila: Melodie a rytmus, Obraznost (specifika problematiky „mluvících jmen“, srovnání s českým překladem, upozorňuje i na roli cenzury a jejich důsledků pro konečný text), tzv. Úpravy v překladu a Expresivitu.

Závěr předkládané monografie nejen shrnuje výsledky bádání, ale uvádí je i do nových souvislostí: mám zde na mysli nejen vzájemný vztah překládání ze španělsky psaných literatur k etablování slovenské hispanistiky, ale chtěla bych zdůraznit zejména aspekt, který často zůstává stranou pozornosti: jde o pojetí funkce překladu v přijímající literatuře. Evě Palkovičové se podařilo překonat pohled na překlad jako zaplňování mezer v cílové kultuře, ale prokázat rovněž často opomíjenou roli domácí literární tradice pro výběr, samotný překlad a recepci děl, která stojí v centru jejího zájmu.

Celý předkládaný text je charakterizován důrazem na faktografické podložení prezentovaných závěrů, a je tedy plně v souladu s důrazem na empirická východiska soudobých translatologických zkoumání. Není tedy náhodou, že obdobnou funkcí má i bibliografie zaměřená na Gabriela Garcíu Márqueze: vedle knižních překladů zahrnuje i časopisecké překlady, rozhovory a recenze a články věnované jeho životu a dílu. Shromážděný materiál nejen doplňuje úvahy o vývoji slovenské recepce díla tohoto laureáta Nobelovy ceny, ale představuje rovněž inspirativní zdroj pro další zkoumání přesahující hranice Slovenska.

Hodnocení knihy *Hispanoamerická literatúra na Slovensku optikou dejín prekladu a recepcie inojazyčných literatúr* by nebylo úplné, pokud bychom nevzali v úvahu její potenciální mezinárodní dosah. Už v textu upozorňuji na analýzu možné specifičnosti překladu ve vícejazyčných společnostech, aktuální, jak už bylo řečeno, zejména pro současná španělská zkoumání. Nicméně dosah předkládané práce je podle mého názoru daleko širší. Jak upozorňuje významný španělský

translatolog a historik překladu J. C. Santoyo, (Santoyo, J. C. "Iberian translation history: what we know and do not know." In: H. Kittel & A. P. Frank & N. Greiner & T. Herman & W. Koller & J. Lambert & F. Paul (Eds. Berlin, Boston: Walter de Gruyter., 2011, str. 1984), znalost překladu v oblasti slovanských literatur vykazuje ve španělských dějinách překladu velké mezery a k jejich zaplnění kniha Evy Palkovičové nesporně přispívá. V translatologii navíc v mezinárodním měřítku v posledních letech sílí tendence po metodologické inovaci a za jeden z jejích zdrojů jsou považovány dosud opomíjené kultury i koncepce (např. Lambert, J. "The Languages of Translation. Keys to the Dynamics of Culture." In: M. Muñoz-Calvo & C. Buesa Gómez (Eds.) Translation and Cultural Identity: Selected Essays on Translation and Cross-cultural Communication.. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, str. 40n.). Jak po stránce faktografické, tak metodologické kniha *Hispanoamerická literatúra na Slovensku optikou dejín prekladu a recepcie inojazyčných literatúr* plně odpovídá výše zmíněnému zájmu o nové zdroje metodologické i faktografické inovace disciplíny. V této souvislosti mám na autorku dotaz, zda počítá s publikováním práce či její části v nějakém španělském či latinskoamerickém odborném médiu, kde by nejen z výše zmíněných důvodů nesporně vzbudila badatelský zájem.

Knih *Hispanoamerická literatúra na Slovensku optikou dejín prekladu a recepcie inojazyčných literatúr* plně odpovídá požadavkům kladeným na habilitační práci a pokračování řízení na jejím základě s potěšením doporučuji.

V Praze dne 2. 5. 2017.

Prof. PhDr. Jana Králová, CSc.

Ústav translatologie FF UK